

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Vrienden van Sonsbeek ondersteunt Molenplaats Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar:

voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. ANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als culturele 'Algemeen Nut Beogende Instelling', wat inhoudt dat donaties met de factor 1,25 voor de fiscale aftrek mogen worden vermenigvuldigd.

Bestuursleden

Edzard Gelderman – voorzitter (06-36308094), Niels Wildering - penningmeester (06-51829265), Danielle Jansens - promotie / ledenadministratie (06-53402610), Koos de Vos – educatie (m: 06-44556267), Tjada van den Eelaart-de Sitter – Schouwgroep / website (06-20334954), Gerard Nijhuis – parkgidsen (06-53198847),

Bestuursleden per ALV 2017

Simon van den Bergh – bulletin (06-26556820), Roel van Dijk Azn - secretaris, Paul Poelmans – landschapsarchitect, Tom Visser – bestuurslid, Niels van der Graaff – bestuurslid, Herma Wichman – bestuurslid, Anemarie van Velzen – bestuurslid

Adviseurs

Bart Lichtenberg – Dienst Stadsbeheer, Jeroen Glissenaar – Dienst Stadsbeheer, Jeroen Voskuilen – Molenplaats

Ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek, per adres Molenplaats Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl Website: www.parksonsbeek.nl

**MOLEN
PLAATS**
Sonsbeek Arnhem

Molenplaats Sonsbeek is de nieuwe naam van Bezoekerscentrum Sonsbeek. Molenplaats Sonsbeek wil parkbezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem door het organiseren van expositie, excursies en evenementen. Molenplaats Sonsbeek geeft informatie over de Arnhemse parken en is een prima startpunt bij een bezoek van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Website: www.molenplaatssonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Anne Marie van Manen (voorz.), Leon Tjakkes (penningm.), Ton Jansen, Paul Baeten, Ans Meex.

Sonsbeek'16 trekt veel publiek

De Sonsbeektentoonstelling die de afgelopen maanden in Arnhem is georganiseerd, blijkt flinke aantrekkingskracht te hebben uitgeoefend op het grote publiek. Volgens een zelfbedacht telsysteem zouden om en nabij de 125.000 personen alleen al park Sonsbeek om die reden hebben bezocht. Daarbij komen nog eens 15.000 personen die over de drempel van Museum Arnhem zijn gestapt. Hier vormde de expositie transHISTORY een verbinding met Sonsbeek.

Met deze aantallen wordt de ook als een succes beschouwde tentoonstelling in 2008 ruimschoots overtroffen. Daar werden 100.000 belangstellenden genoteerd. In dat jaar maakte de opzienbarende 'processie' door de stad van 'gilden' van verenigingen en wijkbewoners deel uit van de expositie.

De organisatie waarschuwde nog voor mogelijk tegenvallende bezoekersaantallen toen bleek dat de provincie Gelderland minder subsidie verleende dan waar op was gehoopt. Er was om 6 ton gevraagd, maar dit bedrag werd tot ongeveer de helft teruggebracht

Bezoekerscentrum Molenplaats vervulde dit jaar een centrale rol. Tijdens de expositieperiode van 3 juni tot 18 september was hier de centrale infobalie gesitueerd van de organisatie van transACTION. Dat was het motto dat aan de tentoonstelling was meegegeven door het organiserend Indonesisch collectief ruangrupa. Meer dan 100 vrijwilligers gaven toelichting bij de verschillende kunstwerken. Andere vrijwilligers verzorgden vanuit het bezoekerscentrum rondleidingen.

De bar van Molenplaats floreerde de afgelopen maanden dank zij het toestromende publiek. Vooral in de weekenden met mooi weer was het een drukte van belang op het terras.

Rob van Otterloo

Neushoornsporen in het Sonsbeekpark

De hele zomer werkte Clariens van Harten als vrijwilliger voor Sonsbeek'16.

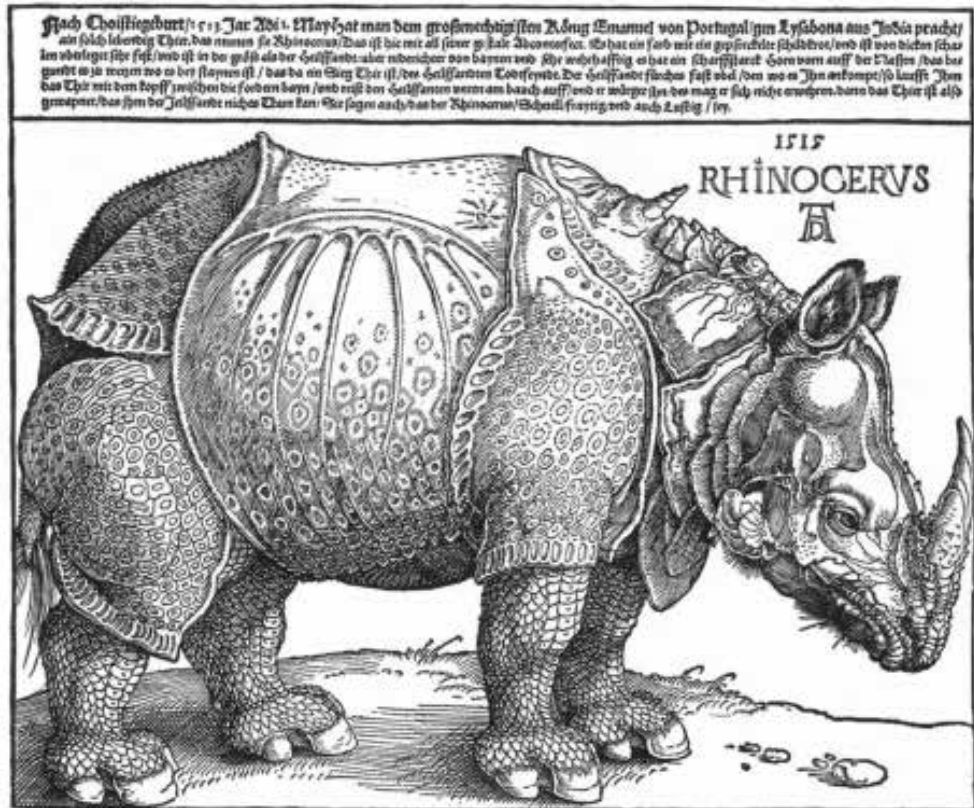
Ze stond een of meer dagen van 10 tot 5 bij een van de kunstwerken in het park om bezoekers te vertellen over de betekenis en de bedoeling van de kunstenaar. Soms leidde dat ook tot interessante discussies.

Clariens favoriete kunstwerk was dat van Rossella Biscotti, de baksteen muurtjes en de voetstappen van dieren uit Burgers' Zoo. Omdat dit kunstwerk in het rustige, hogere deel van het park stond had ze voldoende tijd om weg te mijmeren.

Het is bijna middernacht. In het Sonsbeekpark is het stil, geheimzinnig stil, zeker hier op de bomenrijke heuvel achter de Grote Vijver. Vanuit mijn schuilplaats onder de pipowagen kijk ik naar het kunstwerk van Rossella Biscotti. De Italiaanse kunstenaar heeft bewust voor deze sporenrijke plek gekozen: overdag is het hier voor honden een fijn speelterrein, waar zij naar hartenlust graven, snuffelen en hun geurvlaggen plaatsen bij de bakstenen bouwsels die nu oplichten in het maanlicht.

Het zijn eigenlijk sporen van een voorbijge tijd. Ze verwijzen immers naar de baksteenindustrie die eeuwenlang aan de grote rivieren bloeide. Die stenen werden gebruikt als ballast voor de zeilschepen die naar Oost-Indië voeren', vertellen wij - de vrijwilligers van Sonsbeek 2016 - aan het publiek: 'Op Bali vond men al in de zeventiende eeuw die stenen zo mooi dat men er offerzuiltjes voor de goden van bouwde. 'Ook de vier diersporen glanzen in het maanlicht.

Biscotti is daarvoor naar Burgers Zoo gegaan. Daar zijn de olifant, de leeuw, de vos en de neushoorn zo vriendelijk geweest om op haar verzoek hun poten in natte klei te zetten: 'The prints are made in clay originally (I had the animals walking over the clay) and then casted in concrete', mailde Biscotti mij.

3

Maar telkens als ik naar die pootafdrukken kijk, realiseer ik me dat ze zo vers lijken - alsof de dieren hier regelmatig terugkomen. En daarvoor zit ik hier - om ze met eigen ogen te zien. Opeens doemen er vanuit de richting van de Schuilkerk vier gedaanten op. Ik houd mijn adem in, en durf me niet meer te bewegen. Want ja, ze zijn het!

De olifant reikt met zijn slurf naar het hooi dat hoog in de bomen opgehangen is. Terwijl hij een flinke pluk in zijn bek stopt, loopt hij naar de cirkel van baksteen (de vorm van een oude ringoven) waar zijn favoriete speelgoed, de loodzware, zwarte bal op hem ligt te wachten. Verderop zet de leeuw met duidelijk plezier zijn nagels in de grote gatenbal, terwijl hij gromt dat hij die niet vrijwillig aan Sonsbeek 2016 heeft afgestaan. Reinaart de Vos kijkt om zich heen of hij zijn aartsvijanden de wolf en de beer ergens ziet. En hij speurt naar nieuwe slachtoffers voor zijn leugenachtige streken. Maar wat doet die neushoorn hier in het park? Komt hij speciaal langs om van de sla in het offerzuiltje te snoepen?

Clara de neushoorn

Het spoor van Clara, de neushoorn, loopt ver terug tot 1737 het jaar waarin in India een piepjong neushoortje gevangen werd, nadat haar moeder - vanwege haar kostbare hoorn - met pijlen gedood was.

Het dier groeide op in Hougly aan het hof van Sichteman, de Nederlandse VOC-gouverneur. Het neushoornjong zou zo mak zijn geweest dat 'men het ... in kamers waar dames en heren dineerden om de tafel heen zag lopen.' Het verhaal gaat dat het dier van een zilveren bord at en dat het zich heel goed tussen de kostbare meubels door kon bewegen.

In 1740 kwam Douwemout van der Meer, een Nederlandse scheepskapitein, op bezoek. Het is niet duidelijk of hij dit neushoortje gekocht heeft of dat hij het cadeau kreeg. Maar het staat vast dat hij dolblij was met Clara. Hij wilde haar meenemen naar Europa. Hij wist zeker dat ze in Europa haar gewicht in goud waard zou zijn, want daar had niemand ooit een echte neushoorn gezien. Het was immers al vele generaties geleden sinds dit legendarische dier, dat verwant zou zijn aan de mythische eenhoorn, in Europa gesignaleerd was.

Clarien van Harten

(Het verhaal van Clarien is niet compleet. Als je een mailtje stuurt naar kruideren@gmail.com ontvang je haar hele verhaal.)

‘Een gevallen grootheid in Sonsbeek’

Met deze tekst opent een bericht bij een foto in 1910 in het tijdschrift “de Spiegel”. De kap van een boom in park Sonsbeek is dan landelijk nieuws. Dat is wel vaker gebeurd, zeker als het gaat om een oude of zeldzame boom. Maar hier betreft het een zeldzame en oude boom. De dertig meter hoge Libanonceder was toen het enige exemplaar in Nederland. De Cederlaan in Sonsbeek heeft er waarschijnlijk zijn naam aan te danken.

Voor de toen nog jonge schrijver en latere medeoprichter van het Openluchtmuseum, Dirk Jan van der Ven, is de kap van de boom aanleiding voor een uitgebreid onderzoek. Van der Ven telt 112 jaarringen en komt tot de conclusie dat de ceder in opdracht van baron De Smeth is geplant. Hoewel de boom een respectabele leeftijd heeft bereikt kan deze soort in Nederland gemakkelijk 200 jaar worden.

De Libanonceder in park Sonsbeek stond in de buurt van de Theeschenkerij in een te natte omgeving en was door de beruchte honingzwam aangetast. Voor kenners kondigde de boom in 1908 zijn dood al aan door een enorme kegelruijckdom. Deze zogenaamde ‘kegelziekte’ kan gezien worden als een enorme voorplantingsdrift van een boom om zijn soort te redden ten koste van zichzelf.

De omtrek van de ceder was op borsthoogte 2.60 meter. Een schijf gezaagd op grondhoogte met een diameter van 85 centimeter wordt nog jarenlang voor bezoekers van het Gemeentemuseum tentoongesteld.

In Libanon, het land van herkomst, waren er toen nog maar 400 stuks. In die regio kunnen de bomen wel 3000 jaar oud worden. Het hout van deze beroemde soort werd door koning Salamo voor de tempelbouw in Jeruzalem gebruikt. De kegels zijn donkerbruin met dunne dicht op elkaar liggende schubben. De hars werd gebruikt bij het balsemen van lijken. Het is daarom niet verwonderlijk dat de boom, als symbool van majesteitelijke grootheid, in de bijbel vaak genoemd wordt.

De schoonheid van de ceder gecombineerd met de bijbelse geschiedenis is voor de Engelse adel in de 18e eeuw aanleiding om deze exotische boom op hun landgoed te planten. Baron De Smeth volgt deze trend in Sonsbeek.

De gekapte Libanon Ceder in Sonsbeek 1910

Het mooiste exemplaar in Nederland nu is de 100-jarige Libanonceder in de tuin van Kasteel Middachten. Wellicht is dit exemplaar een nazaat van de ceder uit Sonsbeek.

Het zou mooi zijn om de geschiedenis van deze beroemde boom levend te houden door een nieuw exemplaar te planten.

Geert Visser, 1 augustus 2016

Waarom die angst niet goed genoeg te zijn?

Onderstaande bijdrage ontvingen we van de zich 'huisbaas van het ruruhuis' noemende Reinaart Vanhoe. Het ruruhuis was tijdens Sonsbeek'16 het onderkomen in het Bezoekerscentrum van de groep Indonesiërs die onder de naam ruangrupa optrad als curator van deze expositie.

Het Sonsbeekpark kende in de loop van de tijd vele gasten en gastvrouwen/-heren. Verschillende 'organismen' maakten gebruik van het park; het een al meer aanwezig dan het ander. Afgelopen tijd kwam daar een aantal Indonesiërs bij die tegelijkertijd als gasten en als gastheren optraden. Voor ruangrupa, curatoren van Sonsbeek'16, is er eigenlijk geen onderscheid. In vergelijking met vorige gastheren, zoals baron Van Heeckeren, legden ze niet hun wil op aan het park.

Ze dansten, samen met het park, de stad en de directe gebruikers van het park. We konden ze niet betrappen op grote beeldspraak, op geforceerde ideeën over wat kwaliteit is. Arnhem was essentieel onderdeel van Sonsbeek'16 transACTION en niet de (inter-)nationale kunstelite. Is dit bijzonder? Nee natuurlijk niet. Maar gek genoeg vinden bestuurders en kunstkenner of erkende kunstliefhebbers dat wel.

Als we iets kunnen uitlichten van wat ruangrupa als buitenstaander naar binnen bracht, dan is het onze verhouding met het woord 'kwaliteit'. Arnhem heeft, zo ervaar ik het, een minderwaardigheidscomplex wat onnodig is. Arnhem als kleine stad hoeft zich niet af te meten aan grote steden en zich niet te laten opnaaien door de pr-machine van het toerisme om zogenaamde 'kwaliteit' aan te bieden. Arnhem heeft al vele troeven in handen om zich voor te bereiden op een veranderende samenleving, met andere inzichten wat kwaliteit betreft. Kwaliteit ligt tussen de mensen, in de openbare ruimte, in ontmoetingen.

Als ruruhuis hebben we het afgelopen jaar kennis kunnen maken met de stad. Een mooie stad, een prettige stad waar de lijntjes kort zijn, waar ruimte is en waar het water heerlijk smaakt. Maar waarom die argwaan, die angst om niet goed genoeg te zijn? De wereld is al zo voorstelbaar. Arnhem heeft alles om de onvoorstelbaarheid van de wereld toe te laten, verschillende vormen van transactie voor vol aan te zien.

Vijftien jaar lang was Luuk Broer secretaris van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek

Bij zijn afscheid schonk het Bestuur hem een bank in het park, bij het Lorentz-monument.

Heeft u ook een aanleiding om iemand in het zonnetje te zetten

met een bank in één van onze parken?

Neem dan contact op met de Vrienden.

Werkweken van 50, 60 uur voor parkbeheerder Jeroen Glissenaar normaal. Maakt hem niet uit

Hij studeerde aan Hogeschool Van Hall/Larenstein in Velp, liep stage bij de gemeente Arnhem, trad na zijn studie in 1996 in dienst van deze gemeente en dat is nog steeds het geval. Parkbeheerder Jeroen Glissenaar (42) is voor het publiek het gezicht van de drie monumentale parken in Arnhem en van Sonsbeek in het bijzonder. Er gaat bijna geen week voorbij of hij duikt in de publiciteit op. Als dat niet gebeurt, heeft hij altijd nog zijn wekelijkse column in de Arnhemse Koerier. Uiteraard komt niet alles in de bladen. Zoals lezingen, excursies, rondjes door de parken tegen middernacht en waarschuwingen aan parkgebruikers die het al te bont willen maken.

Voor Jeroen Glissenaar maakt het niet veel uit of je het over werk of vrije tijd hebt. Vanaf het moment dat hij wakker wordt tot hij naar bed gaat, is de parkbeheerder met de natuur bezig. Zijn werkweken duren 50 tot 60 uur. "Maar zo voelt het niet. Omdat ik m'n werk niet vervelend vind." Twintig jaar loopt en rijdt, graaft en zaagt de geboren Rotterdammer nu in de parken en Sonsbeek vormt het middelpunt. Zoals Glissenaar het visitekaartje van Sonsbeek is, is Sonsbeek een uithangbord voor de stad. Niet alle Arnhemmers zijn zich ervan bewust dat ze een pareltje in hun achtertuin hebben, zij het dat daar de afgelopen jaren wel verandering in is gekomen.

Jeroen: "Toen ik hier twintig jaar geleden begon, liepen er vooral hondenbezitters en wandelaars door Sonsbeek. Het was erg rustig, af en toe kwam je iemand tegen. Dat is sinds de invoering van de euro ingrijpend veranderd. Toen een pilsje in de binnenstad dubbel zo duur werd, zag je jongeren met een krat pils uit de supermarkt of een fles wijn naar het park komen. We hadden even het idee dat we aan de vooravond van de verloedering van Sonsbeek stonden.

Beetje gelukkiger

Dat bleek niet het geval. Want wat je ook steeds meer zag, was dat gezinnen er neerstreken en de tijd namen om bijvoorbeeld rustig te gaan zitten eten en dat het publiek zich mengde. De beleving en het gebruik van groen zijn in de loop der jaren veranderd. Tijdens een mooi weekend trekt Sonsbeek nu regelmatig zo'n 30.000 bezoekers. Die komen er nu niet zo vaak meer voor een wandelingetje, maar blijven een paar uur. En daarna gaan ze met een goed gevoel naar huis. Zeg gerust maar dat ze dan een beetje gelukkiger zijn."

Waarmee hij maar wil zeggen dat de parken niet alleen qua landschap, vogels en dieren bijzonder zijn, maar dat ze ook uit een oogpunt van welzijn voor de stad en haar inwoners van betekenis zijn.

De drie monumentale parken zijn 200 jaar oud net als heel veel bomen; dus is een plan nodig. Glissenaar wil dat aspect nadrukkelijk onder de aandacht brengen omdat de bestaande onderhoudsbudgetten de komende jaren niet voldoende zijn voor een reeks ingrijpende en noodzakelijke werkzaamheden. De huidige budgetten zijn bedoeld voor het schoon, heel en veilig houden. Maar Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem zijn nu ongeveer 200 jaar oud en er begint slijtage te ontstaan. Beuken bijvoorbeeld hebben een levensduur van 250 jaar. Nu al moet er regelmatig gekapt worden en dat zal alleen maar toenemen.

Studenten van Hogeschool Van Hall-Larenstein hebben de onderhoudstoestand van Sonsbeek in kaart gebracht en de resultaten vormen binnenkort de basis voor een nieuw onderhoudsplan. Dan zal duidelijk zijn welke maatregelen genomen moeten worden en welke financiële consequenties dat heeft. Glissenaar heeft het volste vertrouwen dat de Arnhemse politiek daar begrip voor heeft.

De parkbeheerder die middenin Sonsbeek woont, maakt elk weekend voor het slapen gaan een rondje. "Dan kijk ik bijvoorbeeld of jongeren het tijdens hun feestje niet te gek maken. Vaak pik ik er een uit, vraag om een identiteitsbewijs en maak daar dan een foto van. Daarna wens ik ze veel plezier. En dat werkt meestal. Je moet niet proberen vriendjes te worden. Dat lukt toch niet." "Als het stormt, kan ik niet slapen. Je weet dat er zoveel oude bomen staan. Dat ze soms iets mankeren en links en rechts kunnen omwaaien. Dan ga ik middenin de nacht m'n bed uit om de stand van zaken op te nemen."

De boswachter

Hij vertoont zich altijd in uniform. "Maar als ik thuis kom en geen afspraken meer heb, gaat dat pak uit. In de parken en bossen boezemt het vertrouwen in en komen mensen naar je toe, zodra ik ermee in de stad verschijn en dan ook nog eens met m'n hoed op ben ik Jeroen de Boswachter. Dat weet ik ook wel. Maar omdat ik me ervan bewust ben, probeer ik te voorkomen dat ik een karikatuur van mezelf word."

Zoals de huisarts en de specialist tegenwoordig van hun patiënten horen wat ze mankeren omdat ze Google en Wikipedia doorzoeken, merkt ook de parkbeheerder dat bezoekers zelf steeds beter op de hoogte zijn van wat er groeit, bloeit en vliegt. "Ik moet geen kletsverhalen vertellen, want dan val je door de mand."

De agenda van Glissenaar bevat met de regelmaat van een klok afspraken met media, organisaties, politici en collega's. De ontwikkelingen op het terrein van park- en bosbeheer gaan snel en het wervend woord is onder die omstandigheden belangrijk. "Ik vertel m'n verhaal en ik leg uit. Hoe meer je uitlegt, hoe meer mensen je bereikt. En daarmee worden de parken en de natuur in de parken ook meer van de Arnhemmers."

Rob van Otterloo

Ook na verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem blijven de koeien gewoon grazen in de Sonsbeekweiden

Natuurcentrum Arnhem gaat vanaf 1 januari 2017 verder als zelfstandige organisatie, los van de gemeente. De huidige taken worden gewoon voort gezet: het beheer van stadsboerderijen De Korenmaat en Presikhaaf en het geven van natuur- en milieueducatie (in het leslokaal van de Molenplaats). Ook zal de naam niet gewijzigd worden.

De aanpak zal wel veranderen. Het centrum wil voor de scholen nog meer een partner zijn op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, voedsel en energie. Daarnaast richt het zich meer op ondersteuning van maatschappelijke initiatieven en burgerparticipatie. Het natuurcentrum wil nieuwe activiteiten ontwikkelen door samen te werken met organisaties en ondernemers in het sociale of culturele domein, sport, recreatie en vrije tijd, zoals de Molenplaats.

De komende tijd gaan staat in het teken om deze nieuwe ambities waar kunnen maken. Met behoud van de kwaliteit die een ieder gewend is van het Natuurcentrum.

Monique Verstreken
beoogd directeur Natuurcentrum Arnhem

Webloggers, twitteraars en facebookers gezocht!

De vereniging Vrienden van Sonsbeek werkt aan vernieuwing van haar website. Deze zal niet alleen gericht zijn op de vereniging, maar vooral ook op de actualiteit. Dat betekent dat we graag meer berichten op onze site willen plaatsen.

Om de site levendig te houden is de redactie op zoek naar versterking: mensen die af en toe willen twitteren, een bericht op facebook kunnen plaatsen of een stukje schrijven. Het gaat daarbij nooit om veel werk. Een kort berichtje van 30 woorden maakt al een groot verschil. De stukjes op de website hoeven niet veel langer dan ca 200-250 woorden te zijn. We willen alle leden van harte uitnodigen om structureel of sporadisch bij te dragen aan dit nieuwe verenigingsorgaan. Bij interesse – of met kopij – kunt u zich wenden tot de redactie.

Redactie Vereniging Vrienden van Sonsbeek
Gerard Herbers (kruideren@gmail.com)
Rob van Otterloo (r.vanotterloo@xs4all.nl)
Simon van den Bergh (Simon@geldersgenootschap.nl)

Parkgemeenschappen: de lunchwandelaar

In en om onze parken zijn heel wat bedrijven en organisaties gehuisvest. Denk eens aan de tandartsen en landschaps-architecten aan de Zijpendaalseweg, het Rijnstate Ziekenhuis en de Braamberg en de verschillende clubs die in de parken zelf gevestigd zijn, zoals Geldersch Landschap, Geldersche Kasteelen en het Gelders Genootschap.

Iedere dag, zo rond een uur of half één, trekt de lunchwandelaar (m/v) onze parken in. Ze bewegen zich in kleine kudde van vier tot acht individuen, en zijn vaak te herkennen aan de merkwaardige combinatie van nette kantoor kleding en comfortabele wandelschoenen. Waarom men de parken ook in trekt – de schoonheid van de omgeving, een prettig collegiaal gesprek of een vlucht naar de buitenlucht – de lunchwandelaar is vrijwel altijd zichtbaar voorzien van proviand – met name brood en fruit.

Lunchwandelen is met name een groepsactiviteit. Men is vaak druk in gesprek – soms over het werk, maar ook andere onderwerpen komen aan de orde. De groepen hebben vaak een min of meer vaste personele samenstelling. Bij zorgvuldige gedragsstudie van dit type gemeenschap blijkt dat er ook een taakverdeling is. Zo is het vaak hetzelfde individu dat voorop loopt daarmee ongeveer het verloop van de route bepaalt. Daarnaast zijn er de op de omgeving gerichte die hun collega-wandelaars wijzen op veranderingen in het park: of dat nou verval en aantasting is, of het opkomen van nieuwe bollen in het voorjaar. Andere groepsleden zijn meer naar binnen gericht lijken zich nauwelijks bewust van het park.

De groepen blijven voornamelijk op de verharde paden van de lagere delen van het park. De wandeling is tenslotte bedoeld om even te ontspannen en daarna goed gevoed aan de middag te beginnen. Dat is goed te merken rond een uur of twee, als er in het hele park vrijwel geen lunchwandelaar meer te ontdekken is.

De dagelijkse in- en uittocht van lunchwandelaars is van groter betekenis dan het individuele genot. Wie iedere werkdag een half uurtje wandelt, werkt actief aan zijn gezondheid, voelt zich prettiger en – ook niet onbelangrijk – is een productiever medewerker. Daarin zit natuurlijk een belangrijke reden voor de gemeente om zijn vele parken te koesteren: ze dragen bij aan een aantrekkelijke stad, met gezonde bewoners en een krachtiger economie.

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van Molenplaats/ Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054. Oplage 800 stuks..

Redactie (ad interim):

Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Simon van den Bergh

Vormgeving en druk:

Coers & Roest
ontwerpers bno | drukkers
Arnhem

Adres redactie:

info@parksonsbeek.nl

Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Reden retourzending:

Postcode:

Naam:

Het correcte adres is:

6814 CL Arnhem.

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a,

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Retour afzender/adreswijziging

VERENIGING

VAN
SONSBEEK